

Josip Vučković

IZBOR IZ KUĆNIKA U DANICI ILIRSKOJ

Josip Vučković, Sinj, pregledni članak

UDK 811.163.42'38 Reljković, J. S.

U članku se popisuju razlike između ulomaka iz Kućnika J. S. Reljkovića koji su 1837. objavljeni u Danici ilirskoj i ekvivalentnih dijelova teksta u izdanju Kućnika iz 1796. Uočeno je da je, pored slovopisnih i pravopisnih prilagodbi, učinjeno mnogo promjena na fonološkoj razini, a znatno manje na morfološkoj, da su zamijenjeni neki leksemi (pri čemu priređivač nije uvijek vodio računa o značenju riječi), da su čitavi stihovi mijenjani, neki ispušteni, a na jednom mjestu čak i dodani. Zaključuje se da broj i karakter promjena pokazuju da su one izvršene namjerno.

Ključne riječi: *Josip Stjepan Reljković, Danica ilirska, tekst, priređivač, slovopis, pravopis*

Uvod

U vrijeme preporoda nije bilo pouzdanih izdanja starih tekstova, iako se djela starijih pisaca u *Danici* objavljuju od 1835. (npr. Kačićeva *Pěšma Radovana i Milovana u Danici*), a sam se Kačićev *Razgovor ugodni* više puta pojavio i kao samostalna knjiga.¹ Odnos tih izdanja prema izvornim tekstovima pokazuje u kakvom je stanju u to vrijeme bila hrvatska filologija.

Izbor je iz *Kućnika* Josipa Stjepana Reljkovića jedan od tekstova koji su u vrijeme preporoda objavljeni u *Danici* (1837). Ova će analiza pokušati osvjetliti odnos navedenog teksta i izvornika, odnosno priređivačeve postupke. Primjeri se iz *Danice* donose u formi (x,y), pri čemu x označava broj stranice, a y redak. Pritom su kao redci u obzir uzeti samo stihovi iz *Kućnika*. Numeriranje u drugom stupcu jedne stranice nastavlja se na prethodni stupac.

¹ Kačićev se *Razgovor ugodni* samo tridesetih godina 19. st. pojavio najmanje tri puta. U Dubrovniku je objavljen 1831. i 1839. godine, a u Beču 1836. Kukuljević spominje i zadarsko izdanje iz 1838. (Usp.: G. H. Jurišić, *Bibliografija fra Andrije Kačića Miošića*. U: S. Botica, *Andrija Kačić Miošić*, Zagreb, 2003, str. 271–272.)

Odnos priređivača prema predlošku *Kućnika*

1837. godine drugi je broj *Danice ilirske* posvećen narodnim nazivima mjeseci. Već je i nakon površnog pregleda uočljivo da se ulomci *Kućnika*, koje *Danica* donosi kao primjere u kojima se nalaze hrvatski nazivi mjeseci, prilično razlikuju od ekvivalentnih dijelova teksta u izdanju tiskanom u Osijeku 1796., i to ne samo grafijski i pravopisno. Do razlika je moglo doći na dva načina: ili je priređivač kao predložak koristio neko drugo izdanje ili je mijenjao tekst.

Iako je već utvrđeno da su ilirci u tekstove unosili znatne promjene,² uvijek valja biti oprezan te promatrati kao moguće predloške sve postojeće, ali i izgubljene, tekstualne inačice, ako ih ima. Jakošić navodi da je *Kućnik* objavljen 1795., a prema Kukuljeviću postoje čak dva izdanja – jedno iz 1794. (navodi mu čak format i broj stranica)³, a drugo iz 1796. Bratulić misli da izdanje iz 1794. ne postoji, a s tim bi, na prvi pogled, u skladu bila i posveta *gospodinu baronu de Vins* nastala u svibnju 1795.⁴ Međutim, svakako treba uzeti u obzir i to da je posveta mogla biti naknadno dodana u kasnijem izdanju. Čini se da Bratulić misli da je izdanje iz 1796. posve sigurno prvotisak: "Kako je Jakošić zabilježio godinu 1795. a Kukuljević 1794, ove dvije godine često se pogrešno navode kao godine izdanja knjige."⁵

Pridoda li se mogućim izdanjima i rukopis, broj se mogućih predložaka penje na četiri. Da se u *Danici* kao izvor Reljkovićevih stihova ne navodi *Kućnik i t. d. u Osijeku 1796*, usporedba bi ovih dvaju tekstova bila besmislena. U ovom je slučaju, dakle, najuvjerljivija pretpostavka da je priređivač mijenjao tekst. Prihvatimo li takvu pretpostavku kao činjenicu, postavlja se pitanje je li riječ o nehotičnim izmjenama ili svjesnim intervencijama. Da je grafija namjerno mijenjana, sasvim je jasno, a o postojanju namjere u mijenjanju jezika i prekrajanju čitavih stihova svjedočit će velik broj razlika među tekstovima čak i na ovako malom uzorku.

Priređivač u *Danici* Reljkovićeve stihove prenosi iz slavonske grafije u grafiju predloženu Gajevim *Pravopiszom* (1835).⁶ Tako Reljkovićevo *i* (<ê) zamjenjuje znakom *ě*. Je li riječ o pravopisnoj normi ili o zadiranju u autorov izvorni jezik?

² Usp. npr.: J. Vončina, *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza*, Zagreb, 1999, str. 65–67.

³ Kukuljević govori o 376 stranica (Podatak prema: J. Bratulić, *Josip Stjepan Reljković i njegov Kućnik*. U: J. S. Relković, *Kućnik*, Vinkovci, 1989, str. 454.). U izdanju iz 1796. *Kućnik* obuhvaća, ne računajući naslovnicu, posvetu i predgovor, čak 445 stranica.

⁴ Posveta je na završetku datirana. Treba napomenuti da je očuvan samo donji dio posljednje znamenke u broju koji označava godinu. Međutim, teško je zamisliti da se radi o nekoj drugoj znamenci osim petice.

⁵ Cijeli odlomak usporedi s: J. Bratulić, *Josip Stjepan Reljković i njegov Kućnik*. U: J. S. Relković, *Kućnik*, Vinkovci, 1989, str. 454.

Vjerojatno se u citiranom dijelu, na mjestu gdje se spominje 1794. godina, potkrala tiskarska pogreška. Riječ je o 1794. godini.

⁶ Članak se neće opširnije baviti ilirskom grafijom, npr. dvoslovnim bilježenjem slogotvornog *r* kao ni drugim dvoslovljima, i pravopisnom normom, koju je po načelima moderne tekstologije prihvatljivo

Babukić je 1836. napisao: "Pisme ě potrebuje se za one slovke, koje se u nĕkih stranah Ilirije kakti je, u nĕkih kakti ie, u nĕkih kakti i izgovaraju (...). Naša namĕra ovdĕ nije predpisivati ljudem zakone, kako imaju taj zabilĕženi ě u obĕem i prostom razgovoru izgovarati, nek' ga svaki izgovara kako mu drago (istaknuo J.Vu.) (...). Za moći vĕndar laglje upaziti, gdĕ se ě pisati ima, dobro je barem u ĉitanju ilirski ě razložno kao je izgovarati (istaknuo J.Vu.) (...)." Ako bi ě recipijenti ĉitali onako kako ga izgovaraju u prostom razgovoru, na toj bi razini jezik ostao nedirnut samo kod ikavaca, iako se i njima preporučuje da je dobro barem u ĉitanju ilirski ě razložno kao je izgovarati.⁸

Zamjena *i* grafemom ě ne provodi se dosljedno. Izvorni su ikavizmi očuvani tamo gdje to nalaže rimovanje s rijeĉima u kojima *i* u rimovanom dijelu ne vuĉe podrijetlo od prasl. ě: ĉine – *promine* (5,19–20); *cvita* – *pita* (6,47–48); *zaziva* – *zadiva* (6,63–64); kućaninah – *stina* (6,75–76); ĉini – *lini* (7,21–22); *biži* – *niži*⁹ (7,29–30); ime – *vrimo* (7,33–34), (7,45–46), (7,55–56); *vidi* – *slidi* (7,43–44); *prosiva* – *biva* (7,67–68), (8,1–2). Međutim, ni iznimka od pravila ne provodi se dosljedno. U primjeru *cvitje* – *litje* (6,57–58) u obje rijeĉi *i* ostaje nepromijenjeno iako je u obje rijeĉi *i* (<ĕ).

Dvosložna je rima, uz deseteraĉku izosilabiĉnost, osnovno versifikacijsko naĉelo u *Kućniku*. Doslovno se povodeĉi za tim naĉelom ilirci ne ĉuvaju izvorno *i* (<ĕ) u trećem slogu od kraja ni na mjestima gdje je zbog njega izvorno ostvarena trosložna rima: *vrĕmena* – *imena* (6,31–32); *i soka* – *svĕdoka* (6,37–38).

Iako se kaŹe da *pisme ě potrebuje se za one slovke, koje se u nĕkih stranah Ilirije kakti je, u nĕkih kakti ie, u nĕkih kakti i izgovaraju*, u to se pravilo ne uklapa primjer *bĕraĉe* (5,13) jer ta rijeĉ svugdje glasi *beraĉ*. Sliĉno je i s primjerom *mĕtješ* (7,8). Treba napomenuti da staroslavenski jezik poznaje glagole *metati* (= bacati) i *mĕtati* (= bacati (mreŹe)).¹⁰ Međutim, u svim hrvatskim govorima ovaj glagol glasi *metati* (ili *meĉati*), pa ĉak i onda kada se govori o bacanju mreŹe.¹¹

---

mijenjati u suvremenu, osobito u popularnim nekritiĉkim izdanjima, a takvim izdanjem moŹemo smatrati objavljivanje (ne)knjiŹevnog teksta u *Danici*. U toj ĉe se sferi dotaknuti tek onih elemenata koji su imali ili su mogli imati neposrednu vezu s proizvoljnim mijenjanjem jezika.

⁷ V. Babukić, *Osnova slovnice slavjanske narĕĉja ilirskoga*. U: *Danica ilirska*, god. II, br. 10, Zagreb, 1836, str. 38.

⁸ Dakle, ipak se radi o zadiranju u autorov jezik. Da je je privilegiran izgovor za ě, pokazat ĉe i primjeri koji etimoloŹki imaju ě, a u tadašnjoj se (kao i u današnjoj) "normi" izgovaraju s glasom e: *pred* (5,16), (7,60), (7,73); *preŹiviti* (7,9). Budući da je time ikavski izgovor potpuno onemogućen (npr.: *prid* i *prīŹiviti*), to je u kontradikciji s izjavama kao Źto su *Naša namĕra ovdĕ nije predpisivati ljudem zakone(...)* i *nek' ga svaki izgovara kako mu drago(...)*.

⁹ U izvorniku stoji *nixji*, Źto bi se trebalo transkribirati kao *niŹji*.

¹⁰ Usp.: S. Damjanoviĉ i dr., *Mali staroslavensko-hrvatski rĕĉnik*, Zagreb, 2004, str. 132. i 140.

¹¹ Npr. *Akademijin rĕĉnik* uz podnatuknicu *metati mreŹu* donosi viŹe primjera. Zgodan je npr. NaljeŹkoviĉev: *Nitkor mriŹ ne meĉe u svoje potrebe u lokvu, zaĉ ne ĉe u lokvi najt ribe* (pojedina slova podebljao J.Vu.).

Svakako bi se trebalo osvrnuti na završno *h* kod imenica kojim je Reljković bilježio duljinu prethodnoga vokala. Ilirci ga pišu samo u nastavku za genitiv množine imenica sklonidbe *a* i *i* te u nominativu jednine imenica sklonidbe *e*. Međutim, još je uvijek otvoreno pitanje je li se taj *h* kod iliraca realizirao kao fonem ili je označavao dužinu vokala u nastavku za genitiv množine nasuprot kratkom vokalu u genitivu jednine.¹²

Na fonološkoj je razini izvršen čitav niz promjena: umetnuto je inicijalno *h* tamo gdje ga Reljković ne bilježi {*rast*>*hrast*¹³ (6,44); *lada*>*hlada* (6,51); *ladne*>*hladne* (8,17); *ranom*>*hranom* (6,62), (7,3); *rane*>*hrane* (6,71); *ranu*>*hranu* (6,74); *rana*>*hrana* (7,35)}, u dativu množine lične zamjenice za 3. lice uklonjeno je inicijalno *j* {*jim*>*im* (6,32)}, provedena je metateza sonanta na mjestima gdje je Reljković nije proveo {*vas*>*sav* (5,12), (6,60)}. Disimilacije iz Reljkovićeve teksta uglavnom su uklonjene {*mlogi*>*mnoği* (5,30), (7,26), (7,54), (8,2); *mložitvo*>*množitvo* (8,19)}, no u jednom je primjeru ostavljeno stanje kao u izvornom tekstu {*sumlja*>*sumlja* (7,19)}. Skupina *kt* (<*ht*) promijenjena je u *ht*: *nektija*>*nehtija* (7,63). U obliku *brez* uklonjeno je sekundarno *r*: *brez*>*bez* (8,2).¹⁴ U primjeru *žeteocem*>*žetaocem* (5,8) promjena je vjerojatno uzrokovana analogijom prema nekoj drugoj riječi. U primjerima u kojima ga nije imao, vezničkom je prilogu *tad* dodano *d*: *ta*>*tad* (7,5), (7,16).

Iako se sasvim sigurno izgovaralo, Reljković najčešće ne označava intervokalno *j* posebnim znakom te ga u tom slučaju izostavlja i priređivač {*drugačie* (6,5); *koim* (7,29); *nehtia* (<*nektia*) (7,63); *zbia* (7,64)}, a na mjestima gdje ga je ipak označio, označeno je i u *Danici* {*kojih* (5,30), *zbijaju* (7,73)}.

Stih *Koî, kad Goru zelenu opusti* u *Danici* je prenesen kao *Koi, kad goru zelenu opusti*. Ako se u ovom primjeru *koi* čita s dva vokala i intervokalnim *j*, dobiva se jedanaesterac umjesto deseterca. Uzme li se u obzir da Reljkoviću $\hat{}$ u primjerima kao *posaô* i *kaô* vjerojatno označava kontrakciju,¹⁵ može se *koî* transkribirati kao *ki*, pri čemu treba pretpostaviti da prethodno ne dolazi do umetanja intervokalnog *j*. S druge

¹² O toj su problematici oprečna stajališta zauzeli Branka Tafra (Usp.: B. Tafra, *Jesu li ahavci izgovarali h*. U: B. Tafra, *Jezikoslovna razdvojba*, Zagreb, 1995, str. 109–130.), koja misli da je genitivno *h* imalo isključivo pravopisnu funkciju, i Josip Vončina (Usp.: J. Vončina, *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza*, Zagreb, 1999, str. 77–78.), koji to pokušava osporiti.

¹³ J. S. Reljković, *Kućnik* (priredio: J. Bratulić), Vinkovci, 1994, str. 35. i 40.

Bratulić se u transkripciji koleba: *Raft* prenosi kao (*h*)*rast*, a *Lada* (im. u G.jd.) kao *lada*.

¹⁴ Prema *Akademijinu* je rječniku oblik *brez* nastao oko 15. st. kad su se zbog završnog –*ez* počeli izjednačavati prijedlozi *bez* i *prez*, pri čemu je *prez* poprimio ono značenje koje je imao *bez*, a *bez* sekundarno *r* analogijom prema *prez*.

¹⁵ Usp.: J. Bratulić, *Josip Stjepan Reljković i njegov Kućnik*. U: J. S. Reljković, *Kućnik*, Vinkovci, 1989, 460.

Vidi i primjere u tekstu. Npr. na 298. se str. nalaze stihovi: *Jerfe vidi, da takov' xivari, / A neore, nit za Pořaô mari! / Ifta Sumlja, koja tako biva, / Svakog' mami na Pořao xiva* (pojedine riječi podebljao J. Vu.)... Ovi se stihovi pojavljuju u *Danici*. Priređivač opet nije naznačio ni kontrakciju ni apokopu unatoč višku slogova u stihu (7,18).

strane, moguće je shvatiti da je riječ o označavanju apokope pa transkribirati kao *koj*, kao što je učinio i Bratulić.¹⁶

Ostale će se izmjene navoditi redom kojim dolaze u tekstu, a primjeri iz izvornika donosit će se u transkripciji. Autor se ovog teksta dosta pomagao korektno napravljenom Bratulićevom transkripcijom u izboru iz *Kućnika* objavljenom u Vinkovcima 1994., ali pažljivo prateći izvornik prema pretisku iz 1989. jer se i u najboljim transkripcijama zbog male nepažnje priređivača, krivog unosa teksta u računalo i sl. mogu potkrasti pogreške koje nas navode na krivi trag.¹⁷

Stihovi *Trećem', velim, daj ožujak ime, / Za njim travanj, koj (ili ki) pristiže svibnja, / Dugodnevi ovog' lipanj minja (...)* u Danici glase: *Tretjem pako Ožujak je ime, / Za njim Travanj, za tim Svibanj krasni, / Šesti Lipanj dugodnevi jasni (...)*. Leksem *led* u stihu (5,10) zamijenjen je leksemom *grad* (*Često munjom, a i ledom strašni > Često munjom, a i grādom strašni*), a u stihu (5,11) akuzativ množine imenice *vručina* zamijenjen je akuzativom jednine (*Rujan vrime i vručine tiši > Rujan vrēme i vručinu tiši*). Na kraju 5. str. u stihu (5,30), koji se odnosi na poklade u veljači, *grih* postaje *svašta (s koji¹⁸ mlogi i griha dopade > s kojih mnogi i svašta dopade)*, na početku 6. str. (6,1) *proždrlost* postaje *razsipnost*, a u sljedećem je stihu nestao glagol *krasti* da bi se mogla pojaviti imenica *kuća* (*Pustivši se u proždrlost, tare / Svoje zdravje, i krade domare > Pustivši se u razsipnost tare / Svoje zdravje, kuću i domare*). Između (5,30) i (6,1) izostavljena su četiri stiha.

Reljković prije popisa radova u pojedinom mjesecu uvijek govori o nekim karakteristikama toga mjeseca, a preko njih izvodi i etimologiju (npr.: *Sičanj misec od sičenja ima / Svoje ime, to je znano svima; Ovi misec od lipnoga cvita / Sebi kod nas lipanj ime pita* itd.). Kad govori o ožujku, etimologiju nalazi u tome što tada *jaglac u šumarku sine i ožuti*. Priređivač u *Danici* mijenja cijeli jedan stih (6,18) da bi dodao još jednu etimologiju (*On se k njemu imenom priznaje > Ojužeč se jugom jer nastaje*). U sljedećem je stihu (6,19) *veznik i* zamijenjen *veznikom jer, a dok veznikom kad (Jer dok sniga popiju ledine, / Odma jaglac u šumarku sine > I kad snēga popiju ledine, / Odmah jaglac u šumarku sine)*.

U stihu (6,32) oblikom *znaju* zamijenjen je Reljkovićev prezentski oblik *znadu*, tvoren od dubletne odnove *znad-*, a u stihu (6,40) umjesto instrumentala sredstva (*džilitom*) nalazi se lokativ s prijedlogom *na* (*na paši*) (*I dica se sad džilitom šale > I dētica se sad na paši šale*). Pritom kod zamjene turcizma domaćom riječju nije poštivano

¹⁶ J. S. Reljković, *Kućnik* (priređio: J. Bratulić), Vinkovci, 1994, str. 18.

¹⁷ Takav se jedan propust potkrao u Bratulićevoj transkripciji stihova *Ti Mifeci fvu Godinu čine, / Uz nje Zvizde imaju Promine(...)*. Citiram: *Ti miseci svu godinu čine, uz nju zvizde imaju promine(...)*. Po transkripciji, uz godinu se mijenjaju zvijezde. Međutim, *nje* treba shvatiti kao genitiv pripadanja. Tada stihovi otprilike znače da se ti mjeseci, koji čine svu godinu, mijenjaju s njenim zvijezdama.

¹⁸ Bratulić transkribira kao *kojih*. Međutim, vjerojatno i kod zamjenica *h* označava dužinu prethodnoga vokala.

čak ni značenje, što nakon dosada navedenih primjera i ne začuđuje.¹⁹ Žena s *dicom* postala je *majka s djetcom* (6,52). Zamjenom je (A. jd.) u *ih* (A. mn.) (6,56) uklonjena je jedna sintaktička neravnina: *San mirisni dok je ne zastane > San mirisni dok ih ne zastane*. Naime, riječ je o dvojici putnika. Karakteristični slavonski komparativ *niži* promijenjen je u *niži* (7,30), sintagma *već rumeno* u *veće rujno* (7,43), vjerojatno zato da bi se još bolje naglasila etimologija riječi *rujan*, a veznik *jerbo* u uzvik *efe*. Stih koji se nastavlja na *Il' se biju snigovni vitrovi* u izvorniku glasi *Njeg' noseće vodi misec ovi*, a u *Danici* mu je izmijenjen početak: *Takove bo vodi mšec ovi* (7,72). Stihovi (8,3–4) u izvorniku ne postoje, a dodani su bez nekog posebnog razloga (*Što li božje njim prosinu Sunce, / Prosvjetljajuć doli i verhunce?*). Prilog *litos* zamijenjen je prilogom *létom* (8,7). Stih *I gol, njojzi nije većeg ukora* ima jedanaest slogova pa je najvjerojatnije zato promijenjen u *I gol, – njojzi većeg nij ukora* (8,18).

Zaključak

Ako je priređivač u *Danici* doista koristio izdanje iz 1796. kao predložak za izbor iz *Kućnika*, učinio je niz promjena na svim jezičnim razinama. Osim slovopisnih i pravopisnih prilagodbi, učinio je dosta promjena na fonološkoj razini i znatno manje na morfološkoj. Zamijenio je neke Reljkovićeve lekseme svojima, pri čemu nije uvijek pazio na značenje. Mijenjao je čitave stihove, neke ispuštao, a na jednom mjestu čak i dodao.

Tekst je vjerojatno mijenjao iz više razloga. Jedan je bila ilirska ideološka zaokupljenost jezikom kao komunikacijskim sredstvom, koje je trebalo što više približiti i povezati različite pokrajine.²⁰ Drugi bi razlog mogla biti težnja za konstrukcijom *idealnog teksta*, pri čemu je priređivač mijenjao sva ona mjesta koja je osjećao kao stilski neravna.

Navedeni su postupci, osim slovopisne i pravopisne prilagodbe, sa stajališta moderne tekstologije nedopustivi, ali ih treba gledati u kontekstu vremena u kojem su izvršeni. Svakako treba uzeti u obzir činjenicu da je u to vrijeme naša filološka znanost u povojima pa su, prema tome, i neke *dječje bolesti* samorazumljiva pojava.

¹⁹ Prema *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*, džilit može označavati kratko koplje za bacanje, ali i orijentalnu vitešku igru. Džilitati, osim bacati džilit, može značiti i bacati se tijelom ili otimati se rukama i nogama. Ovdje bi džilit mogao označavati drveno koplje. Naime, u spomenutim se stihovima govori o svibnju, o kojem Reljković nekoliko stihova prije govori kao pogodnom mjesecu za obradu drveta:

*Svibnju ime odtuda se nadi,
Što se lako sad s drvetom radi:
Listja svako puno je i soka;
Svib i vrbu uzmi za svidoka:
Od njih svibnjem prave se svirale,
I dica se sad džilitom šale (...)*

²⁰ Usp.: J. Vončina, *Jezični izbor za pjesništvo u Danici ilirskoj*. U: J. Vončina, *Preporodni jezični temelji*, Zagreb, 1993, str. 29-30.

LITERATURA

- Babukić, Vjekoslav: *Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga*. U: *Danica ilirska*, god. II, br. 10, Zagreb, 1836, str. 37–40.
- Bratulić, Josip: *Josip Stjepan Reljković i njegov Kućnik*. U: Reljković, Josip Stjepan: *Kućnik*, Vinkovci, 1989. (pretisak izdanja iz 1796.), str. 451–452.
- Damjanović, Stjepan i dr., *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 2004.
- Danica ilirska*, god. III, br. 2, Zagreb, 1837, str. 5–8.
- Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb, 2002. (natuknica *džilit*)
- Jurišić, Gabrijel Hrvatinić, *Bibliografija fra Andrije Kačića Miošića*. U: S. Botica, *Andrija Kačić Miošić*, Zagreb, 2003, str. 269–319.
- Reljković, Josip Stjepan: *Kućnik*, Vinkovci, 1989. (pretisak izdanja iz 1796.)
- Reljković, Josip Stjepan: *Kućnik*, Vinkovci, 1994. (priredio: J. Bratulić)
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, Zagreb, 1880–1976. (natuknice: *brez*, *metati*, *prez*)
- Tafra, Branka: *Jesu li ahavci izgovarali h*. U: Tafra, Branka: *Jezikoslovna razdvojba*, Zagreb, 1995, str. 109–130.
- Vončina, Josip: *Jezični izbor za pjesništvo u Danici ilirskoj*. U: Vončina, Josip: *Preporodni jezični temelji*, Zagreb, 1993, str. 28–43.
- Vončina, Josip: *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza*, Zagreb, 1999.

SUMMARY

Josip Vučković

EXCERPTS FROM KUĆNIK PUBLISHED IN DANICA ILIRSKA,

The article lists the differences between the excerpts from J. S. Reljković's Kućnik, published in 1837 in Danica ilirska, and the equivalent parts of the text published in 1796. In addition to the spelling and orthographic adjustments, many changes were done at the phonological level, while a lot less at the morphological level; certain lexemes were replaced (the editor was not careful to take account of the meaning every time); entire verses were changed, some were omitted, and at one place even added. The conclusion is that the number and character of the changes show that they were done intentionally.

Key words: Josip Stjepan Reljković, *Danica ilirska*, text, editor, spelling and orthographic adjustment